

II ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ

**Ўзбекистон Республикаси ҳаракатлар
стратегияси: макроиқтисодий
барқарорлик, инвестицион фаоллик ва
инновацион ривожланиш истиқболлари**

**Илмий маъруза ва мақолалар
тўплами**

IV ШУЎБА

2019 йил 27-28 май

ХАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИГА МУВОФИҚ ХУДУДЛАРДА ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Матякубов Умиджон Рахимович¹

*¹иқтисод фанлари номзоди доцент,
Урганч Давлат университети докторанти*

Барчага маълумки, мустақиллик йилларида мамлакатда ҳукуқий демократик давлат, кучли фуқоралик жамиятини қуришга, бозор иқтисодиёти муносабатларини ривожлантиришга, халқнинг осуда ва бахтли ҳаёт кечириши учун шарт-шароитлар яратишга, жаҳонда Ўзбекистоннинг муносиб ўрин эгаллашига қаратилган комплекс чора-тадбирлар амалга оширилди. Ушбу чора-тадбирларни тўлиқ ва изчил амалга ошириш мақсадида 2017 йилнинг 7 феврида Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги №4947-сонли фармони қабул қилинди.

“2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида” мамлакатимизда туризм индустриясини жадал ривожлантириш, иқтисодиётда унинг роли ва улушини ошириш, туристик хизматларни диверсификация қилиш ва сифатини яхшилаш, туризм инфратузилмасини кенгайтириш масалалари иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишида алоҳида қайд қилиб ўтилган[1,1].

Мамлакатимиз иқтисодиётининг стратегик тармоғи сифатида туризмни жадал ривожлантириш учун қулай иқтисодий ва ташкилий-ҳукуқий шарт-шароитлар яратиш, ҳудудларнинг улкан туризм салоҳиятидан янада тўлиқ ва самарали фойдаланиш, янги туристик маҳсулотларини яратиш ва уларни жаҳон бозорларига олиб чиқиш бугунги куннинг муҳим долзарб масалаларидан ҳисобланади. Сўнгги икки йил ичида ҳукумат томонидан туризмни ривожлантириш мақсадида жуда кўп қарор ва фармонлар қабул қилинди ҳамда ҳудудларнинг туристик имкониятларини оширишга ва ривожлантиришга қаратилган мақсадли манзилли дастурлар ишлаб чиқилмоқда.

Хоразм вилояти республикаимизнинг муҳим туристик марказларидан бири ҳисобланиб, туризм индустрияси юқори суръатларда ривожланаётган ҳудудлардан бири ҳисобланади. Вилоятга 2018 йилда жами 1 245 583 нафар сайёҳлар ташриф буюрган бўлиб, шундан 112 765 нафар хорижий сайёҳлар ва 1 132 818 нафар маҳаллий сайёҳлар ташкил этган. Ўтган йилга нисбатан хорижлик сайёҳлар 188 фоизга, яъни 52 645 нафарга ошди[4].

2018 йилда вилоятда фаолият юритаётган жами меҳмонхоналар 69 тани ташкил қилиб, улардаги хоналар сони 1 356 тани ва ўринлар сони 2 646 тани ташкил қилган. Шунингдек, жами сайёҳлик ташкилотлари сони 2018 йилга

келиб 33 тани қилган. Жумладан, Урганч шаҳрида 17 тани, Хива шаҳрида 11 тани, Хива туманида 2 тани, Урганч, Ҳазорасп, Хонқа ва Боғот туманларининг ҳар бирида 1 тадан сайёҳлик ташкилотлари фаолият кўрсатмоқда.

Туризмни мамлакат иқтисодиётининг муҳим сектори сифатида ривожлантириш, ЯИМ таркибида унинг улушини оширишига, янги ишчи ўринларини яратилишига, экспорт имкониятларини кенгайтиради. Бу борада Хоразм вилоятида сезиларли ишлар амалга оширилган. Масалан, 2016 йилда вилоят бўйича жами хизматлар экспорти 7833,8 минг АҚШ долларини ташкил қилган бўлса, унда туризмнинг улуши 2763 минг АҚШ долларини ташкил қилган. 2017 йилда хизматлар экспорти 9947,7 минг АҚШ долларини ташкил қилиб, унда туризмнинг улуши 3161,7 минг АҚШ долларини ташкил қилган. Демак вилоятда жами хизматлар экспортининг 1/3 қисми туризм ҳиссасига тўғри келмоқда. 2017 йилда 2016 йилга нисбатан туризм хизматлари экспорти 14,4 фоизга ошган[5,56].

Мамлакатимизга ташриф буюраётган хорижий сайёҳлар сонини оширишда тақдим қилинаётган туристик хизматларни диверсификация қилиш ва сифатини яхшилаш долзарб масалалардан ҳисобланади. Охирги йилларда Хоразм вилоятида туризм соҳасида кўрсатилаётган хизматлар сифати ва кўлами анча ўзгарди. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 4 майдаги ПҚ-2953-сонли қарори билан тасдиқланган “2017 -2021 йилларда Хоразм вилояти ва Хива шаҳрининг туризм салоҳиятини комплекс ривожлантириш дастури”[2,1] қабул қилинган. Мазкур дастурга мувофиқ, Хоразм вилоятида янги туризм йўналишлари ва хизматларини такомиллаштиришга алоҳида эътибор берилган бўлиб, вилоятда нафақат тарихий туризмни ривожлантириш балки, ҳудудда экзотик туризмнинг янги турлари (туяда сафар қилиш, чўл ҳудудларига сайр қилиш, кўлларда балиқ овлаш, табиат қўйнида дам олиш ва бошқалар)ни ташкил этиш муҳим аҳамият касб этади.

Ундан ташқари, Хива туманида кичик зоопарк, ҳайвонлар туғруқхонаси, балиқ ови, қумда туяда саёҳатни ташкил этиш, “Boltaboy Oqsaqol” фермер хўжалиги томонидан сайёҳлар учун табиат қўйнида дам олишни ташкил қилиш, “Xiva Qorako’l” фермер хўжалиги томонидан кўлларда балиқ овлашни ташкил қилиш ва “Eshon Ravot Tur” хусусий корхонаси томонидан Вьетнам давлатидан келтирилган окунь, карп ва сом лаққа каби балиқ турларини етиштириш ва балиқ овлашни ташкил қилиш орқали вилоятда туризмнинг янги йўналишларидан бири бўлган экотуризмни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилган.

Бугунги кунда Хоразм вилоятида туризмнинг мавзули турларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Яъни, “Ичан қалъа” мажмуаси ва Хива шаҳрининг бошқа туристик объектларида маданий кўнгилочар тадбирлар ўтказилиб келинмоқда. Ҳар йили туристик мавсум даврида “Гурвак–Хоразм қовунчилик рамзи” номли катта савдо кўرғазмалари

ташкил қилиниб, халқ сайиллари, фольклор жамоалари чиқишлари, безакли халқ амалий санъати ва ҳунармандлар ярмаркаси, миллий ўйинлари намоиш қилиниши анъанага айланган. Шунингдек, ҳар йили куз фаслида Хива шаҳрида “Рақс сеҳри” анъанавий фестивали ташкил қилиниб, хорижий меҳмонлар ва сайёҳлар учун қизиқарли бўлган турли маданий кўнгилочар тадбирлар ўтказилмоқда. Жумладан, турли халқлар фольклор этнографик ансамбллари чиқишлари, актёрлар томонидан турли театрлаштирилган сахна кўринишлари, тасвирий ва амалий санъат кўргазмалари ва мастер класслар, миллий кураш мусобақалари, миллий либослар намоиши ва ошпазлар беллашуви ҳамда ҳунармандларнинг ранг-баранг кўргазмалари ташкил қилинган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 7 февраль куни “Ички туризмни жадал ривожлантиришни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3514-сонли қарори қабул қилинган[3,1]. Ушбу қарор доирасида “Ўзбекистон бўйлаб сайёҳат қил!” ички туризмни ривожлантириш дастурига мувофиқ, 10 мингдан ортиқ сайёҳлар Қорақалпоғистон Республикасининг “Султон Увайс бобо”, “Миздакхон” зиёратгоҳлари, “Савицкий” музейи ҳамда “Аёз қалъа”, “Ёнбош қалъа”, “Тупроқ қалъа” каби туристик объектларга ташриф буюрганлар ва 2018 йил республикаимизнинг барча вилоятлари, Қорақалпоғистон Республикаси ва Тошкент шаҳридан Хоразм вилоятига жами 1 132 818 нафар маҳаллий сайёҳлар ташриф буюрган.

Охириги йилларда ҳукуматимиз томонидан амалга оширилган ислохотлар натижасида Хоразм вилоятининг туризм инфратузилмаси анча ривожланди. Жумладан, вилоятда замонавий туристик синфга мансуб жами 26 та (8 та автобус, 14 та микроавтобус ва 4 та электромобиллар) автотранспорт воситалари сайёҳларга хизмат кўрсатиб келмоқда. Шунингдек, Париж-Урганч йўналиши бўйича 2018 йилда 20 та рейс орқали 2 931 нафар сайёҳлар келган бўлиб, ўтган йилга нисбатан ушбу кўрсаткич 3 фоизга ошган. Милан-Урганч йўналиши бўйича 2018 йилда 21 та рейс орқали 3 466 нафар сайёҳлар келган бўлиб, ўтган йилга нисбатан ушбу кўрсаткич 30 фоизга ошган. Рим-Урганч йўналиши бўйича 2018 йилда 14 та рейс орқали 1 578 нафар сайёҳлар келган. 2018 йилда Москва-Урганч йўналиши бўйича 232 та рейс орқали 346 нафар сайёҳлар келган бўлиб, ўтган йилга (78 нафар) нисбатан ушбу кўрсаткич 4,4 баробарга ошган. Санкт-Петербург-Урганч йўналиши бўйича 2018 йилда 114 та рейс орқали 358 нафар сайёҳлар келган бўлиб, ўтган йилга (85 нафар) нисбатан ушбу кўрсаткич 4,5 баробарга ошган.

Урганч халқаро аэропорти орқали 2018 йилда бир нечта янги чартер рейслар ташкил қилинган. Жумладан, Инчхон-Урганч-Тошкент йўналишида (122 нафар), Эр-Рияд-Урганч-Тошкент (5 нафар), Астана-Урганч-Тошкент (7 нафар), Алма-Ата-Урганч-Тошкент (7 нафар), Дубай-Урганч-Дубай (6 нафар), Женева-Урганч-Тошкент (10 нафар), Урганч-Актау-Урганч (146 нафар), Внукова-Урганч-Внукова (26 нафар) хорижий сайёҳлар ташриф буюрган.

2018 йилнинг туризм соҳасида қабул қилинган қарорлар ва дастурлар доирасида, вилоятнинг сайёҳлар кўп ташриф буюрадиган ҳудудларида хорижий сайёҳлар учун янада қулайликлар яратиш мақсадида хорижий ва миллий валюталарни (Visa Card, Master Card, American Express, China Union Pay ва бошқалар) қабул қилувчи 14 та банкоматлар ўрнатилган.

Хоразм вилоятда туристларга кўрсатилаётган хизматлар сифати ва кўламини янада ошириш мақсадида “Урганч” халқаро аэропорти ҳамда “Урганч” ва “Хива” темир йўл вокзалларида ва “Ичан-Қалъа” давлат музей қўриқхонаси ҳудудларида “Туристик ахборот марказлари” ташкил этилган.

Вилоят туризм салоҳиятини янада ошириш ва уни кенг реклама қилиб мақсадида “Come to see Khorezm”, “Touristic potential of Khorezm” ва “Welcome to Ulli Khovli touristic complex”, “Investment projects and investment potential in the sphere of tourism of Khorezm” каби бир нечта реклама ва тарғибот видео роликлари тасвирга олинб ва оммавий ахборот воситалари, интернет тармоқлари ва ярмарка ҳамда форумлар орқали кенг намойиш қилинган.

Кузатишиларимиз ва олиб борилган тадқиқотларимиз натижасида Хоразм вилоятида туризм соҳасини ривожлантириш бўйича мавжуд муаммоларни ечишда қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш лозим деб ҳисоблаймиз:

➤ Вилоятнинг Боғот туманидаги “Қалажиқ Қалъа”, Ҳазорасп туманидаги “Сулаймон Қалъа”, Шовот туманидаги “Юсуф Ҳамадоний зиёратгоҳи”, Янгиариқ туманидаги “Шайх Мухтор Валий зиёратгоҳи”, ҳамда Хива туманидаги “Ота Хоррот”, “Валико плюс”, “Қорақўл” экотуризм объектларига олиб боровчи жами йўл ва йўлбўйи инфратузилма объектларини инвестиция дастурига киритиш зарур;

➤ Сайёҳларни кўпроқ жалб қилиш ва қолиш муддатини узайтириш мақсадида “Дешон қалъа” ҳудудидаги 25 та маданий меърос объектларини реставрация қилиш ва уларни сайёҳлик объектлари таркибига киритиш;

➤ “Ичан Қалъа” ҳудудидаги йўлларни таъмирлаш, замонавий энергияни тежовчи ёритиш мосламаларини ўрнатиш, канализация тармоқларини тўлиқ қайта таъмирлаш, ҳудуддаги сайёҳлар учун ўриндиклар ва чиқинди ташлаш ускуналари сонини кўпайтириш ҳамда озиқ овқат маҳсулотлари ва мева-сабзавот маҳсулотлари сотиш шаҳобчаларини ташкил қилиш ишларини олиб бориш;

➤ Хоразм вилоятидаги сайёҳлар ташриф буюрадиган объектлар, умумий овқатланиш объектлари ҳамда аҳоли гавжум жойлар, бозорлар, шохбекаат, йўл бўйи хизмат кўрсатиш шаҳобчалари, истироҳат боғлари ва бошқа хизмат кўрсатиш объектларидаги санитария-гигиена шаҳобчалари ҳолатини тубдан яхшилаш, норматив ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган нормалар асосида таъмирлаш;

➤ Шовот туманидаги “Юсуф Ҳамадоний” макбарасига сайёҳлар ташриф буюришлари учун шароитларни яратиш, бунда бошқа вилоятлардан ташриф буюрувчилар тунаб қолишлари учун меҳмонхона барпо этиш, умумий

овқатланиш шохобчалари, савдо дўконлари ва хунармандчилик расталари ташкил этиш ҳамда ҳудуднинг ички ва ташқи қисмини тўлиқ кўкаламзорлаштириш ва ободонлаштириш лозим;

➤ Хива шаҳрига ташриф буюраётган сайёҳлар вақтини янада мароқли ўтказишлари учун ҳамда қўшимча туризм йўналишларини шакллантириш мақсадида Самарқанддаги “Регистон” мажмуаси намунаси асосида “Ичан қалъа” мажмуаси атрофидаги тарихий обидалар ёнида замонавий ёритиш тизими орқали лазер шоулар ташкил этиш;

➤ МДХ мамлакатларидан келаётган сайёҳлар сонини ошириш ва уларга янада қулайроқ транспорт хизматлари жорий этиш мақсадида Қозоғистон ва Россия темир йўл йўналишларида махсус туристик вагонларни ташкил этиш ва хизмат сифатини яхшилаш;

➤ Вилоят ҳақида, унинг тарихи, маданияти, туризм салоҳияти ва инвестиция имкониятлари тўғрисида хорижий мамлакатларда маълумотлар етарли эмаслиги сабабли, қадимги Хоразм тарихи ҳақида, маҳаллий аҳолининг ҳаёт тарзи ҳамда тарихий қаҳрамонлари ҳақида ҳикоя қилувчи юқори сифатли бадий ва ҳужжатли фильмлар ҳамда сериаллар яратиш;

➤ Сайёҳларга кўрсатилаётган хизматлар хилма хиллигини таъминлаш мақсадида Хива шаҳрида жойлашган ва тарихда жуда ном қозонган, лекин ҳозирда фаолият юритмаётган Анушахон ҳаммоми фаолиятини қайта тиклаш ва қадимий мўъжаз иншоот сифатида кенг тарғиб қилиш;

➤ Бугунги кунда тадбиркорлик субъектлари томонидан вилоятда туризм соҳасида лойиҳаларни амалга оширишни молиялаштиришда жуда ҳам катта муаммо ва қийинчиликларга дуч келинмоқда. Бунда юзага келаётган муаммоларни бартараф қилиш ва туризм инфратузилмаси янада яхшилаш мақсадида банк муассасаларида туризм соҳаси бўйича алоҳида кредит линияларини очиш;

➤ Вилоятдаги мавжуд меҳмонхона ва умумий овқатланиш шохобчаларидаги аҳоли ва сайёҳларга хизмат кўрсатувчи ходимларнинг малакаси етарли даражада эмаслигини инобатга олиб, уларни ўқитиш ва сертификатлаш тизимини жорий қилиш зарур;

Ўйлаймизки, юқорида қайд қилиб ўтилган чора-тадбирларни амалга оширилиши натижасида Хоразм вилоятида туризм инфратузилмасини жадал суръатларда ривожланиб, унинг ЯХМ таркибидаги улуши сезиларли равишда ошади, янги ишчи ўринлари яратилади ҳамда ҳудуднинг туристик экспорт имкониятлари ошади.

Адабиётлар:

1. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. // Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги фармонида 1-илова